

Михайло Дідишин

Розповідь космацького ватага Дем'яна

Жив у Космачи старший гуцул Дем'ян, який більше сорока років літував на полонинах, спочатку ще зовсім маленьким хлопчиком підкладав ватру в стаї та носив дрова та в оду, підганяв овець в струнку до доїння, — так проходило його дитинство. Коли виріс на гарного та здорового легіня, то довірили йому пасти овець, так як вівчар мусів знати добре усі полонини бути здоровим та відважним. Адже йому проходиться зустрічатися із злодіями, які не раз любили красти худобу, а найбільше з вовками та ведмедями. То відбувалося в кінці дев'ятнадцятого століття на початку двадцятого.

В ті часи Карпати були дуже багаті на всяку звірину і, особливо, часто зграї вовків могли нападати на кошари овець або в зворах. Тому на вівчаря покладалася велика відповідальність та надія. Дем'яна загартували гори, і він виріс широкоплечим, стрункий, міткий, як блискавка. Темно-русий волос, який хвилями звисав з під пишно закосичиної орлиним пір'ям кресані, великі карі очі ніжно світилися з під густих та довгих, як коромисло, брів.

Нераз люди говорили про Дем'яна: «Цей чоловік, напевно, бачить наскрізь людину та всі гори.» Густий закручений догори вус, з під якого усміхалися пухкі червоні губи, за якими білілися широкі зуби. В юні роки Дем'ян пас отари, а потім все своє довге життя ватажив. Він був господарем стаї. Кожний депутат, який мав полонину хотів мати такого господаря в стаї, як Дем'ян. Дем'ян знав, як зробити сир, бринзу, приготувати бануш чи іншу полонинську їжу. Він знав, як розпорядитися людьми, які наймалися на літо до депутата пасти вівці, корови, телята, коні чи виконувати якусь іншу роботу. Дем'ян, казали, мав ключ до кожного, і люди його завжди поважали, бо любив правду і порядок. Завжди дотримувався старих обрядів, ходив завжди з полонинським буком із святого дерева виготовлений, на якому були вирізьблені різні фігурки та позначки. Він знав, як розпалити живу ватру, коли тільки вийдуть на полонину, як загнати худібку до кошари через вогонь (грань), як помолитися до Бога аби мирно перебути літечко, аби якої шкоди не було та слабости. Дем'ян вивчив ті всі звичаї та закони полонинського життя і не уявляв уже свого життя без полонини, без тих людей, які закоханні в рідні гори. Сумував Дем'ян зимою: усе дивився на засніжені гори та вичікував, коли знову зйдуть сніги з тих гір, зажурчать грайливі потічки, закує зозулька, забліють овечки та заірже коник, відчують запах гір та необмеженого простору.

Родичі Дем'яна були добрими господарями, тато робив бербениці (бочки) на бринзу, а мама ткала людям полотно і до них часто приходили люди за всякими потребами. Особливо коли приходив син з полонини і розповідав усякі пригоди, які він сам мав, а також що не раз відбувалося на інших полонинах з вівчарями та в стаях. Дем'ян був дуже добрим оповідачем і йому було приємно розповідати ті оповіді, коли його слухали поважні сивоголові люди, а не тільки молоді. Тато і мама Дем'яна дуже гордилися своїм сином, бо його поважали не тільки космачани, але із навколишніх сіл, які довіряли свою маржинку Дем'янові.

А Дем'ян розповідав, як йому колись один ватаг розповідав, що коли ще О. Довбуш опришкував, то кажуть: «Іде Довбуш плаєм і чує десь у зворі риче ведмідь, Олекса став наслухати, а той трошки перестане та знову кричить, Олекса говорить до своїх побратимів: «Давайте підемо туди, що воно там сталося?» Пішли в той зруб, а там, дійсно, ведмідь упав у сітку, яку, певно, пани заложили на нього. Недовго думаючи, Олекса розгорнув сардак і накинув ведмедю на голову та

передні лапи, миттю схопив ведмедя притиснув до себе, а одному з хлопців наказав звільнити ноги задні із сітки, коли ноги були звільнені Олекса жбурнув ведмедя в долину до якогось потічка. Ведмідь покотився вниз, не розуміючи, що з ним сталося. Сардак спав з очей, а він коло водички, пострісав задніми лапами лизнув водички і на знак вдячності подивився на Олексу та кинувся втікати. Ось і такий то був наш Довбуш, він і звірину пожалів, не то аби за людьми не уступився.

А розповім вам само страшну трагедію, яка сталося в наших горах. Полонини були Космацьких багачів та Жаб'ївських, а також Ворохкинських. А були також панські так називали, які орендували наші депутати, так звали господарів полонини. Отож якийсь то багач з Ворохти Мочернюк узяв полонину і зайшов до Космача, аби до нього давали Маржину на літування, і як звичайно ведеться кожний депутат вихваляв свою полонину та пастухів. Коли настала пора полонинського ходу і газди рушили із своєв Маржинкою в ті полонини, де їм здавалося, що кращі господарі і буде кращий ухід за Маржинкою. Кожний господар, як умів, так позначував свої овечки, роблячи на вухах всякі позначки. Особливо, коли виганяли овець із стайні, господар ламав гілочку з яблінки, яков мали гонити овечки та всю маржинку в полонину, а потім завернути ту гілочку додому.

Але спочатку ще вдома давав гілочку жінці, яка мала виганяти овець із стайні, самий газда знімав штани і ставав на порозі стайні і кожда овечка мала пройти межі його ногами, і дуже добре аби його то грішне тіло торкнулося кожної овечки, аби ту овечку не мож зурочити, або яка звірина не ушкодила. Похід в полонину уважався великим святом і тої днини, що йшла маржина в полонини ніхто ніяку роботу не робив. Так сталося, що Космацький газда Танасій із своєю дочкою Анною погнали овець до ворохкинського депутата, бо той обіцяв дати на вівцю більше бринзі. Весняний день видався дуже теплий і усі стежки, плаї були заповнені людьми та худобов, бляли овечки, дзвіночки та колокольця вигравали свою чудову мелодію, вівчарі грали на фуєрках, звук трембіт відлунював по всіх горах. Танасій ішов попереду і вів декілька овець на прив'язі, решту овець підганяла дочка. Тишу порушила дочка; «А я, тату, і не знала, що полонини літом так оживають?

Тут так файно, як у храмі Божім». «Так, Ганнусько, це, дійсно, храм Божий, тут не можна говорити ніякі погані слова, сваритися, чи навіть думати про щось погане. Ці гори, це комори нашого О. Довбуша, це храм, який оберігав його від злого ока, від панської сваволі». Танасій дуже любив свою донечку, бо мав їх дві, старша була Анна і молодша Параска. Анні ішов уже двадцятий рік, і гуцули говорили: «Двадцять років дівчині — це, як сонце в полудне, пора заміж виходити». А хлопець міг женитися, коли йому виповнилося двадцять п'ять або шість років. То казали само пора, він дорослий. Так вони поволи перейшли полонини Горді і прийшли над Ворохту на полонину Ділок. Сонечко уже похилилося після обіду. І люди сходилися з різних плаїв, в стаї готували гостину для прибулих людей, а вівчарі городили кошари на овець, Бовгарі також городили з вориння загороди для корів і деякі люди — домарі допомагали їм. Всі бігали, носили колоди, в'язали ожевки та передавали вівці депутатів та вівчарям. Так прийшла черга Танасія. Танасій з дочкою підійшли до кошари. Господар полонини Іван чемно привітався з Танасієм та розглядав знаки на вухах овець і казав впускати овець до кошари. Поруч Івана стояв стрункий чорноволий юнак, який записував скільки овець та які знаки на вівцях. «Це мій син», — з якоюсь гордою посмішкою сказав господар і пішов далі приймати худібку. Танасій хотів і собі приставити свою донечку, але той не вислухав. Тільки син господаря затримав погляд на красуні Анні і сказав: «Мене звать Михайло, а тебе як пишнулько?» Зняковіла дівчина, бо якось уже давно її дехто так називав. «А мене звати Анна», — відповіла дівчина. «Анна», — повторив Михайло і замовк, дивлячись на дівчину. І з його грудей зірвалося: «Анна, Гануся — це ти небесна зірочка з'явилась над нашим селом, на нашій полонині. Я, Я видів тебе в снах, і ти прийшла сюди.» Михайло хотів ще щось казати, але грізний голос тата кликав його до себе. «Я зараз повернуся, Гануся, але мушу іти записувати маржинку, бо тато неписьменний». Михайло

побіг до тата, а Танасій з дочкою стояли і не розуміли, що сталося.» Я того не розумію, — заговорив Танасій до дочки, — Як це він тебе видів у снах? Це що мара чи людина?» Дочка не знала, що говорити, бо з такими словами ніколи не зустрічалася і такого погляду до себе ніколи не виділа. Михайло був високий, широкоплечий, з ясними чорними очима, широкі зуби біліли з гордого, з пухкими губами рота. Міцні руки підкреслювали його силу та орлину спритність. То і Анна після такої зустрічі і слів розтала в душі і погляд її уже нічого не бачив, тільки ловив його кучеряву голову та слова.

Коли трошки притихла та біганина, майже всі домарі зійшлися, худібка була записана, то господар полонини Іван запросив всіх прибулих сідати на пишний горбочок, аби разом помолитися Богу за щасливе літування та на першу полонинську гостину. Всі разом молилися, а потім присіли за увітчаний Богом полонинський стіл. Кожний витягав з своїх бесагів хліб, сало, часник та дехто і горілку. Всі раділи, веселилися теплій весні та зустрічі людей в піднебесному раю. Радісно бляіли овечки, іржали коні. А гості вигравали на фуєрках. Михайло уже нікого не видів, він сидів біля дівчини та дивився на неї, і тільки деколи виронював слова. Слова радості та вдячності Богові за ту ласку, що до них на полонину привів цю чарівну дівчину. А дівчина була дійсно небесної красоти.

Вона була середнього росту з світло-каштановим, як золото волоссям, коса її сягала майже до колін великі небесного кольору очі весело дивилися з під тоненьких довгих брів. Михайлові здавалося, що в тих очах відбивалася вся краса світу та Карпатських озер, маленький носик та пишний ротик, який нагадував повністю листочки нерозцвілої троянди. Дрібонькі зуби та дзвінка виразна мова. Вона була убрана у біленьку полотняну сорочку вишиту космацькими узорами, під яков ховалися великі пишні груди, які часто здригалися від її сміху та подиху.

Михайло виніс із стаї свою трембіту, притулив до свого рота і по всіх горах пішли луни трембіти, яка аж дрижала від богатырського духу Михайлових грудей. Радості не було меж, люди співали, стріляли з рушниць, і те саме було чути на інших полонинах. Сонечко клонилося до заходу, і де хто прощався з гостями та вирушав додому, хотів і Танасій іти додому, але Михайло був невмолимий, він ніяк не хотів підпустити їх. Так вони залишилися ночувати на полонині. Багато людей розійшлося до своїх домівок, а дехто розкладав вогонь та в товаристві полонинського знайомства підготовлювалися до ночівлі під небесними зорями. Михайло запросив Танасія в стаю, де була невелика комірка, де були настелені дошки, які були застелені гуцульським ліжником і сказав: «Ця постіль буде вашою цієї ночі з ваших донечков». Танасій подякував і вийшов із стаї до людей. Господар полонини чомусь нервувався, покрикував на сина, йому не дуже подобалося це догоджування сином до Космачан. Іван зрозумів, що син захопився дівчиною з Космача, але не міг допустити такого одруження, бо з його полониною межувався також ворохкинський газда, в якого була дівчина, і Іван роками мріяв розширити свою полонину, а тут тобі якась дівка з Космача.

«Правда ця космачанка справді царівна», — подумав Іван, — але краса до часу, а полонина вічна, не можна це втрачати. Михайло цілу ніч просидів з Анною біля вогню в стаї, то виходили на подвір'я, де повний місяць кидав на них своє світло, а дрібні зірочки мерехтіли, гейби плакали, віщуючи якусь важку дорогу цих закоханих сердець. Не спав і Танасій, він не зрозумів, що йому робити? Він не зрозумів, чого Іван так нервується. А серце віщувало щось не добре. Так минула весняна ніченька. З-за гір показалося ясне сонечко, вівчарі пішли доїти овець, знову почалася та полонинська праця. Танасій з дочкою пішли до чоркова помитися, Михайло запросив їх до стаї, де на кружку парувал полонинський бануш, зайшов і газда полонини, якось криво посміхаючись, та вдаючи себе ввічливим, напевно, радів в душі, що ті уже підуть. Танасій відчув ту холодність господаря і не дуже засиджував за столом, шанобливо подякував та сказав до дочки: «Нам пора, Ганусю, Космач не дуже близько». Михайло пішов провжджати. Танасій ішов далеко впереді, а Михайло з Анною ішли помалу за ним. Танасій уже нервувався, що вони так тягнуться помалу за

ним, але і хотів добра дитині: газдівський син, та ще й багатий, може і добре? Так вони дійшли аж над Космацькі полонини.

Михайло підійшов до Танасія і сказав: «Не гнівайтеся на мене, я полюбив вашу донечку і ніколи не скривжу її, ні вас, а восени, як Бог pomoже, зробимо весілля, ми обвінчаємося, і мій тато уже нічого зробити не зможе. «Михайлику дорогий, — сказав Танасій, — Не роби всупереч родичів, нехай вони благословлять тебе в сімейне життя». «Я поспробую говорити з ними, — сказав Михайло з сльозами на очах, — Я знаю свого тата». Так вони попрощалися на полонині Пожеретул. Михайло повернувся на свою полонину, а Танасій з дочкою пішли плаєм до Космача. Залишившись наодинці з дочкою, Танасій розміркував та обговорював, що говорив Михайло і чому його тато не задоволений, і що він хоче. Танасій радив дочці «А може ти відкажешся від нього, коли тато має вже для нього наречену?» Нащо Анна відповіла: «А Михайло вам подобається?» Тато відповів: «Та як мені мав би не подобатися такий легінь, це, дійсно, красень, але добре, щоби усім добре було.» «Татку, не журіться, серце людське не камінь, тим більше до своєї дитини. А я його уже не покину, хіба, що помру.» «Та що це ти таке говориш, донечко, ти ще жити не починала?». «Та я так просто сказала». Далше ішли всякі розмови, так і прийшли додому. Не могла Анна нахвалитися мамі Гафії, як то було на полонині, які люди, а який син у депутата, як він уходжував за ними, як відпроваджував їх трохи не до Космача. Тут і Танасій підтвердив, що син депутата хоче одружитися з їхньою дочкою, що дуже гарний і поважний легінь, і що восени вони обвінчаються. З Гафії покотилися сльози: «Це як аби ти пішла від нас у Ворохту? Як я маю до тебе ходити так далеко?» «Не журіться, мамо, у них багато коней, то я буду до вас щотижня приїжджати, то все буде добре, ви увидите, який він фаний та добрий». Михайло повернувся до стаї і, навіть, не сподівався, що на нього чекало. Іван розлютився, як звір, і сказав: «Ти маєш дівчину у своєму селі. Маєтну, ми об'єднаємо свої полонини, і ти будеш великий газда, а що за цею дівкою стоїть, крім краси, за якою будуть полювати, куди з нею підеш? Я не дозволю і не допущу, аби на моєму мастку товклися такі красавиці. Я краще тебе поховаю, розумієш? Більше, аби я тебе з нею не видів, бо я по-кладу цьому край». Михайло не міг і слова промовити. Минуло пару тижнів, гейби все затихло Іван пішов додому, залишив сина господарювати, Михайло з тої нагоди іде до Космача, до своєї Гануські.

Не можна описати тої радості, тій зустрічі, здавалося, вся земля і небеса раділи, і родичі Анни прийняли Михайла, як рідного. Михайло розповів бесіду з татом. Задумався Танасій і Гафія, але Михайло заспокоїв їх: «Я буду жити з вами в Космачі, побудую хатку і все буде добре, я поклявся перед вашою дочкою і клянусь перед вами, що ніколи не покину її і нехай небеса господні і рідні гори будуть свідками мені, що говорю від серця правду.» Анна пішла проважати Михайла і ніхто, напевне, не довідається про що вони говорили, але через два тижні Анна пообіцяла, в який день, що прийде на полонину Горді, і там вони зустрінуться. Михайло повертався на полонину в добром настрої, думаючи, що він своє щастя знайшов у Космачі, і родина Анни його обігріє, Михайлові ішов уже двадцять шостий рік, це був уже добре сформований мужчина, який хотів побудувати своє життя по-своєму уподобанню. Але в ті часи родичі одружували своїх дітей по своїй волі, і діти мусіли рахуватися з думков родичів. Не вспів Михайло злізти з коня, як на нього посипалася гради прокльонів, бо Іван повернувся скоріше на полонину і не застав сина. Якось ледве викрутився Михайло, видумуючи всякі вигадки. Минали дні для Михайла дуже повільно, тато часто ненадовго ходив додому, щоби доглянути домашнє господарство а Михайло виконував роботу в стаї, на полонині замість нього; видавав людям сир та бринзу. Так наступила днина зустрічі.

Рано подоїли овець, і Михайло сів на коня та, як птах полетів пляями аби зустріти свою косичку. Йому здавалося, що він зробив тільки один крок, як опинився на Горді. Анни ще не було, і він кинувся плаєм на зустріч. Небагато проїхав, коли побачив дівчину на плаю, яка йшла боса, несучи свої постолы в руках. Михайло зіскочив з коня і кинувся до дівчини, обсіпаючи її тіло

поцілунками. Він ніс її на руках, забувши про коня і цілував її миле "личко, груди та руки, які вона не знала куди поставити і що має робити, чи відпиратися від Михайла, чи пригорнути до себе, адже це вперше в житті в неї така зустріч, хоча не раз вона мріяла про щось подібне, але це більше її мрії. Так вони опинилися серед цвітучих полонинських трав, де над ними синіло голубе небо, і по ньому, час від часу, з'являлися білі хмаринки, а вітер ніжно пестив їхнє тіло, доносячи п'яний запах квітів та смерекової живиці. Михайло цілував усе тіло дівчини, але не смів нарушити її честі, аби не дай Боже, не спав віночок з її голови, коли вони будуть їхати до вінчання. Вони не знали меж свого щастя і їм здавалося, що все спинилося, що щастя їх вічне, і сонечко Боже ніколи не зайде і буде вічний день і безконечне літечко.

Так вони провели ту днинку, і через тиждень вони знову зустрінуться. Михайло посадив дівчину на коня і підвіз її знову над космацький плай. І так минало тепле літечко, Іван сокотив сина і майже про всі зустрічі сина йому доповідали люди, яким він підплатив, аби стежили за сином. Спочатку він думав убити дівчину, довго мучився, як то зробити, радився із своїми однодумцями і вирішив відіслати сина в Америку на роботу на якийсь час, поки Анна вийде заміж, бо інакше Михайло не залишить Анни. Він домовився з людьми, які займалися, відправленням людей для роботи, виробив для сина (шіф карту) документи на дозвіл виїзду і чемно заговорив до сина: «Слухай, Михасю, я згідний, аби ти женився з Анною, але спочатку поїдеш в Америку заробиш файні гроші і потім приїдеш і будеш женитися». «І коли це я маю їхати? — перепитав Михайло. «У жовтні, синку, я вже всі документи підготував». З Михайлових очей, як дощ потекли сльози, але він не сказав нічого, повернувся і пішов від тата, бо знав, що татове рішення не йому судити. Іван полегшено зітхнув і підсміхнувся. «А таки я знайшов лік для сина, — подумав потайки, — тепер най зустрічаються.» Іван уже не звертав уваги, куди ходить син, — він своє діло зробив. А син часто брав рушницю, ходив полонинами, не раз їздив верхом на коні, приїхав і до Космача, але якийсь смуток відчувався в його мові. Дівчина відчувала щось не добре, але Михайло вперто мовчав. Кінчилося літо, скоро перша Богородиця, «Вийди Ганусько, ще хоч раз на Гордю». «Добре, Михасику, — погодилася Анна. Однієї неділі, як домовилися, дівчина одягнулась як до церкви, якимось незвично, поцілувала тата, маму, молодшу сестричку, вийшла з хати, чомусь обійшла її навколо, сказала родичам будьте здорові і подалася на полонину. Танасій довго дивився дівчині вслід, а коли увійшов до хати, побачив, що його Гафія плаче».

Що з тобою, жінко?, — спитав «Якось мені тяжко на душі», — відповіла Гафія. «Мені і самому чогось не вистачає, щось тисне. Не будемо думати про погане, як його нема.» А Анна летіла на крилах до свого Михасика. Михайло уже йшов на зустріч дівчині, вони як завжди обнялися, пригорнулися одне до одного, і Михайло сказав: «Боже, якби я хотів, я би ця земля відкрилася і нас разом проковтнула.» «Чого це ти, Михасику, так заговорив? — здивовано спитала Анна!» «Ходім на поле, на сонечко, на квітучий килим», — сказав Михайло, ухиляючись від відповіді. Вони йшли, обнявшись і мовчки, сонечко висушувало останні роси, а деякі квіти пожовтіли і позгинали свої недавно пишні голівки. Михайло, як завжди, ніс на плечах свою опришківську рушницю, вони вийшли на широке поле, присіли на горбочку, і звідти було видно широке пасмо гір та чути було дзвіночки отар, які пасли на полонинах. Десь грала фуерка. Анна порушила мовчанку: «А скажи, Михасику, що означають твої слова, аби земля проковтнула нас? Хіба ти уже розлюбив мене?» «Ні-ні, пишна квіточко моя, я кожен динку все більш кохаю тебе і ніяка сила не забере мене від тебе. А скажи, Ганусько, щоби ти робила, як би я помер» «І чого це в тебе нині такі гадки? — спитала дівчина «Є одна велика причина, яку нікому не скажу», — з великим сумом сказав Михайло. «Ти що слабкий, що збираєшся вмирати? То говори правду, що з тобою?» І Михайло розповів, як його тато висилає в Америку, аби їх розлучити. Але я не поїду, не хочу скакати з корабля в море та топитися, я застрелю себе тут, аби ти прийшла на це місце та відчула мою любов, якою горів я до тебе». «Ні, Михасику, ти цього не зробиш, бо я також не хочу жити без тебе, я би отруїлася, тут дуже багато отруйних трав, але нам жити треба, Михайле» «Ні, Анно,

мій тато не може дозволити нам жити, йому потрібна полонина, яку дає в придане наш сусід своїй донечці. Як не поїду в Америку, він уб'є тебе, або мене. Я мушу вмерти, Анно, бо не хочу жити без тебе.» «Ні-ні, Михасику, як вмерти, то разом. Разом помремо і нас уже не розлучать, а поховають в одну яму, а можливо в одну домовину», — сказала дівчина. Вони говорили, плакали і обнімалися і самі не знали, що з ними робиться, чого смерть так засіла в їх думках. А скажи, Михасику, як ти думаєш, коли ми помремо, то ми будемо видітися на другім світі, чи наші душі будуть даліше разом?» «Так, Ганусько, про це всі говорять, що душі померлих все розуміють і живуть вічно. Про це і священники говорять.» «А чого тоді люди бояться смерті?» — спитала Анна. «Та тому, що вони не люблять одні других, і Бог буде їх наказувати.» «А куда нам, Михасику, можна сховатися від твого тата?», — спитала дівчина! «Немає місця в Карпатах, аби він не знайшов, він не розуміє, що життя дуже коротке. Бачиш, як недавно цвіли ці поля, а вже тратять свою красу, так усе на світі.» «А знаєш що, Михайле, навчи мене стріляти з рушниці. То це дуже просто, засипаєш в дуло порох кладеш олов'яний шарик і затягуєш курок назад і цілишся, притискаючи приклад до плеча і натискаєш цей гачок знизу.» Дівчина розглядала рушницю, і Михайлові в голову не приходило, що криється в її голові. А Анна вичікувала нагоди, аби Михайло відвернувся. І вона сказала: «Піди, Михасику, назбирай мені на цій полонині косичок, я хочу милуватися тобою на цьому виднокрузі.» «Тож ходім разом», — сказав Михайло. Але Анна попросила, аби він сам це зробив. Михайло погодився і пішов вишукувати для дівчини косичок, як тільки віддалився Михайло, Анна підложила дуло під бороду і натиснула на гачок.

Не зрозумів, Михайло, що сталося, над горбочком, де сиділа дівчина знімався клубочок чорного диму, а дівчини не було видно. Михайло підбіг до дівчини, вона лежала нерухомо, а з її підборіддя стікала червона кров, світлі очі погасли, а на білій сорочці її грудей робилася червона пляма. Михайло спробував підняти голову дівчини, але вона вже була мертва. Михайло в нестямі кричав та цілував мертво личко, яке час від часу здригалось від втрати крові. Михайло в нестямі кричав та говорив: «Тату мій рідний, за що таку кривду приніс мені? Нащо тобі ті полонини, як у тобі немає душі? Ти забрав у мене найдорожче, і я покидаю тебе, ми йдемо разом з моєв вірнов дівчинов, яка добровільно прийняла смерть за мою любов. Нехай ця горда полонина, береже наші душі на всі часи, най нагадує подорожнім, що її червоні квіти ростуть з любовної краси Михайла і Анни, які не могли жити в розлуці. Михайло витяг з-за ремня ніжик і на дереві рушниці надряпав: «Зробіть послідну прислугу нам — Поховайте разом.» Він ще раз обніжив та обцілував ще тепле тіло поглянув останній раз на ясне сонечко, яке вже ніколи не зігріє його на рідних полонинах, провів очима в останній раз по тих полях, куда ходив ще в дитинстві, він увидів на плаю свого тата і людей, які йшли на його крик і вистріл. Михайло поклав свою голову на закривавлені груди дівчини звів курок та натиснув на спуста. Роздався другий вистріл, і його кров засипала все тіло Анни. Михайло випустив рушницю з рук, і рукою обгорнув дівчину, притискаючи її до себе. Іван відчув, що сталося якесь лихо, але не міг збагнути тої страшної події, яку побачив. Добігши до того місця, де тільки пару хвилин тому він бачив свого сина стоячого, він увидів його мертвого, стікаючого кров'ю, лежачого на грудях Космацької дівчини. Іван кричав, як поранений звір, та рвав на собі волосся. На крик Івана бігли люди навколишніх полонин.

Звістка страшна ширилася дуже скоро по навколишніх селах. Дали знати до Ворохти, до Космача. І на другий день полонина Горді була вкрита народом з Космача та Ворохти. Нарід увесь плакав, поліція щось писала та допитувала Івана та Танасія. Але подія, що сталася була всім ясна. Гафія та Танасій втрачали свідомість їх відливали водою, приводячи до тями, тільки Іван ходив махав руками і щось бурмотів під носом. Космацькі люди вирішили забрати тіла померлих до Космача і разом похоронити, але Іван грізно заперечив.» Я через цю суку втратив одного рідного сина, та ще і хоронити їх разом не дозволю», — кричав Іван в нестямі. Не могли люди переконати його, і ворохтяни поклали тіло Михайла на воза і повезли до Ворохти, там його і похоронили. А тіло Анни повезли до Космача. Космач не пам'ятав такого похорону за своє існування, всі люди села

зійшлися на той похорон, навіть з сусідніх сіл Брусторів та Пекуреви, Акришори, і навіть священник не відмовив у похороні. Він сказав: «Ця трагедія всіх гуцулів, які думають, що маєток сильніший за любов.» Всі хотіли підійти до труни, в якій лежала пишна гуцулка, княгиня-дівчина, яка відходила у вічність, вірячи, що в іншому світі вона буде нерозлучна із своїм милим Михасиком. Її пишний ротик ніби посміхався до людей, а тіло пахло весною та молодістю, її цілували всі: старі та молоді, всі, хто співчував її нещасній долі. А вона лежала, як весна, увітчана, і якби устами говорила до людей та родини: «Простіть, простіть, мамо і тату, що не народила вам онуків, що не доглянула вашої старості, і ти, сестричко, прости мене і будь утіхою для наших родичів, продовж рід наш, бо я відходжу від вас у світ спокою, без гордощів і болів, а до вас буду приходити хіба що в снах, бо така вже доля моя.

Так опустили пишне молоде тіло в яму на вічний спочинок. Люди не розходилися, плакали, та проклинали багача Івана з Ворохти, але Танасій не пішов уже за своїми вівцями, він подарував їх сватові. Настала довга зима, покрила снігом землю, але рани і болу в серці не покрила в родині Танасія та Гафії. Вони прокладали стежку до гробу дочки та змочували її сльозами, а коли зійшли сніги з горів, вони пішли на полонину і на місці смерті дочки закопали велетенського хреста. І так той хрест відновлює молоде покоління, які вже не знає його страшною історію. Багато людей, яке переходили через полонину Гордю в половині дня, виділи двох молодих людей, які ходили в травах і збирали квітки, а потім зникали. І люди казали: «То душі Михайла та Анни, вони там з'являються опівдні і то буде продовжуватися доти, доки вони мали жити».

Розказував Дем'ян, що за його сорок років ватагування це була найстрашніша подія на полонинах, яку він сам видів, будучи ще нежонатим. Я прийшов туди і видів цих людей мертвих, видів, що там відбувалося, то негоден усе розказати. Потім я сам видів цих людей десь через два чи три роки, їхні тіні, які ходили по полонині, відтак десь зникли.

Люди складали про них співанки, у свята великодні співали про них перепеланки — це була подія на всі віки. «Гепер люди інші, — говорив Дем'ян, — ніхто любов'ю не дорожить і любити не вміють. Все для них байдуже...

Ой, Ганнусько, молоденька що ти наробила?

Рідну сестру, тата й маму

На вік всиротила.

Якби була, Ганнусенько,

Мамці розказала,

В'на би була Михасика Тай тебе сховала.

Як би була свою любов Комусь розказала,

То бис була із Михайлом

В землі не лежала.

Любов сила є велика,

Мушу вам сказати,

Любов може у людини Розум відібрати.

Космач. Року Божого 2005, місяця вересня дня 8.